

Оксана ЧОРНОУС,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Донецький державний університет внутрішніх справ

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

У науковій розвідці окреслено значення міжкультурної комунікації для працівників правоохоронних органів під час виконання професійних обов'язків. Наведено класифікацію культур, звернуто увагу на необхідність виявляти розуміння та повагу до представників іншого типу культури, їхньої мови. Наголошено на важливості розвитку міжкультурної компетенції поліцейських, зокрема для ефективної міжособистісної комунікації.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, правоохоронні органи, професійна діяльність, розвиток компетенції, міжособистісна комунікація.

The article outlines the importance of intercultural communication for law enforcement officers in the course of performing their professional duties. The author provides a classification of cultures and draws attention to the need to show understanding and respect for representatives of another type of culture and their language. The importance of developing the intercultural competence of police officers, in particular for effective interpersonal communication, is emphasised.

Key words: intercultural communication, law enforcement agencies, professional activity, competence development, interpersonal communication.

Зміст концепту 'безпека' зазнав еволюції, починаючи від античних часів до сьогодення: якщо до XVI ст. ішлося насамперед про забезпечення фізичної безпеки людини від різних загроз, то у XXI ст. до змісту поняття 'безпека' було додано «здатність підтримувати сталість традицій, мови, культури, а також ідентичність, релігію та прийнятні зміни» [4]. У вужчому аспекті

мови концепт 'безпеки' пов'язують із толерантним ставленням до «іншого» – не рідної мови та культури. Фокусуючи увагу на професійній діяльності працівника правоохоронних органів, стає цілком очевидним значення міжкультурної комунікації загалом та мови як головного чинника передавання культурних особливостей зокрема для забезпечення ефективної комунікації з громадою та спілкування в колективі.

Широкий спектр питань, пов'язаних із міжкультурною комунікацією, вивчали Ф. Бацевич, Л. Мацько, О. Селіванова. Проблеми міжкультурної комунікації у правоохоронних органах студіювали Л. Вовчанська, Н. Грищенко, О. Левашов, С. Медведенко, О. Шумський та інші. Їхні висновки та спостереження слугують надійною основою для подальших досліджень, але водночас не вичерпують усіх напрямів для аналізу, тож вважаємо за необхідне окреслити основні аспекти, які додають значущості міжкультурній комунікації в професійній діяльності працівника правоохоронних органів, схарактеризувати можливі кроки для підвищення її ефективності як у комунікаціях із громадами, так і в міжособистісному спілкуванні, що й становить мету пропонованої наукової розвідки.

Насамперед звернемося до терміна «міжкультурна комунікація», уведеного в науковий обіг Е. Холлом і Д. Трейгером. Дослідники визначили її як ідеальну мету, до якої людині необхідно максимально наблизитися для успішної адаптації до навколишнього світу [9]. У наукових працях цим поняттям найчастіше послуговуються для позначення вербального та невербального спілкування людей, що належать до різних національних спільнот [6, с. 246]. Пропонується також підхід, згідно з яким міжкультурну комунікацію тлумачать як уміння «обходитись з усім, що пов'язане з іншою культурою, також вміння спілкуватись з людьми, представниками іншої культури і вдало інтегруватись в процес комунікації» [2, с. 444]. Авторитетний український дослідник комунікативної лінгвістики Ф. Бацевич використовує термін 'міжкультурна комунікація',

описуючи спілкування носіїв різних культур, які зазвичай послуговуються різними мовами [1, с. 329]. У пропонованій науковій розвідці будемо дотримуватися саме такої дефініції. Також прикметним вважаємо запропонований Е. Холлом поділ усіх культур на дві категорії залежно від того значення, яке надає кожна з них контексту комунікативного акту: представники висококонтекстуальних культур демонструють тісні зв'язки та колективізм, більш стримані в емоціях, чимало інформації передають позамовними засобами (поведінка, зовнішність, статус тощо), тоді як низькоконтекстуальні використовують менше невербаліки, частіше потребують детальної фонові інформації тощо. За спостереженням науковця, відмінність культур може «суттєво впливати на будь-яку ситуацію та відносини, у які вступають представники двох протилежних традицій» [8]. Характеризуючи нашу країну за цим підходом, дослідниця культурних відмінностей, професорка Е. Меєр уналежнює Україну до висококонтекстуальних, пояснюючи, що «...Не проговорені та неказані речі важливі. Суміш важливості непроговорених речей із прямим негативним фідбеком, типовим для вашої культури, може збити з пантелику представників багатьох країн...» [7]. Виконання професійних обов'язків працівниками правоохоронних органів за таких умов покладає на них особливу відповідальність, адже працюючи в такій багатонаціональній країні, як Україна уникнути взаємодії з представниками різних культур та етнічних груп майже неможливо. Оскільки асиметрія у міжкультурній комунікації здатна спричинити численні труднощі та конфлікти, то під час такої взаємодії поліцейським завжди варто виявляти розуміння та повагу до іншої культури і мови, що допоможе обом сторонам почуватися в «безпеці», підтримувати довіру й будувати позитивні відносини.

Як наука міжкультурна комунікація досліджує способи, які уможливають уникнення непорозумінь на культурному ґрунті. Одним із них є розвиток міжкультурної компетенції поліцейських.

Цей аспект вважаємо надзвичайно важливим, адже на практиці проблеми в спілкуванні, зокрема нерозуміння, можуть викликати не лише неприємні відчуття на кшталт збентеження, зніяковілості, а й створити передумови для появи таких сильних негативних емоцій, як гнів та ворожість. Останні своєю чергою штовхають людину до агресивної поведінки, часто вербальної, коли вона вдається до образ, погроз, зухвалості. Саме тому важливо не лише виявляти толерантність до іншої мови та культури, а й підвищувати обізнаність представників правоохоронних органів щодо культурних відмінностей. Це дасть їм змогу краще розуміти потреби та побоювання громадян із різних культурних середовищ і забезпечить значно ефективнішу реакцію на складні ситуації. Наприклад, варто звернути увагу на те, як представники різних етнічних груп висловлюють незгоду (прямо й відверто чи пом'якшують за допомогою вербальних засобів), реагують на мовчання (почуваються комфортно чи ні) [7], переконують або ухвалюють рішення (відчувають потребу бути поінформованими одразу чи потребують більше часу) тощо. Низку національних відмінностей можна спостерігати у системі національної антропонімії, тож варто пам'ятати, що під час комунікації завжди безпечніше використовувати офіційні нормативні форми звертань. З іншого боку, наявність міжкультурної компетенції у поліцейського позбавить його культурного шоку, неприємного здивування і фрустрації в разі зіткнення з іншою культурою [2, с. 445].

Значущою є також міжособистісна комунікація представників правоохоронних органів у колективі. Якщо особа виявляє толерантність до мовних та культурних відмінностей, демонструє повагу до інших та готовність співпрацювати, досить високою є ймовірність, що атмосфера в колективі буде позитивною. І навпаки, етнічні упередження та стереотипи здатні зруйнувати відчуття «безпеки» комунікантів, провокуючи конфлікти на національному ґрунті. Ідеться про «спрощений, схематизований, емоційно забарвлений і надзвичайно стійкий

образ етнічної групи, який легко розповсюджується на всіх її представників» [3, с. 121]. Науковці вбачають певну загрозу в етнічних стереотипах через те, що, на їхню думку, вони провокують появу національних забобонів, тобто «нічим не виправданої негативної думки та ставлення до чужого народу або окремих його членів, схильність негативно діяти по відношенню до людей чужого народу» [5]. Крім того, непоодинокими є випадки, коли в разі застосування до людини стереотипного судження, вона починала поводитися у відповідний спосіб, ніби намагаючись відповідати приписуваним ознакам. За таких умов важко спрогнозувати, наскільки ефективною виявиться спільна робота.

Отже, толерантне ставлення до іншої мови та культури у поліції є важливим елементом успішної взаємодії з громадою та забезпеченням безпеки та гармонії у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
2. Воронкова Н. Формування міжкультурної компетенції особистості в процесі навчання іноземної мови. *Наукові записки КДПУ*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2012. Вип. 104. Ч. 2. С. 443–447.
3. Етносоціологія: терміни та поняття : навч. посіб. Укл. В. Б. Євтух та ін. Київ : Видавництво УАННП «Фенікс», 2003. 280 с.
4. Клименко Н. Г. Еволюція змісту концепту «безпека» за різних історичних епох та політичних систем. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1472> (дата звернення: 08.02.2024).
5. Корнієнко О. М. Етнічні стереотипи в міжетнічній комунікації. *Світогляд-Філософія-Релігія*. 2015. Вип. 9. С. 14–23.
6. Лебедева Л. Е. Міжкультурна комунікація: лінгвістичний аспект. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2013. Вип. 9. С. 246–252.

7. Українці водночас закриті до незнайомих та орієнтовані на відносини. URL:

https://ukrudprom.com/digest/Ukrants_vodnochas_zakrit_do_neznayomstv_ta_orntovan_na_vdnosini.html (дата звернення: 12.02.2024).

8. Hall E. T., Hall M. R. Hidden differences: doing: business with the Japanese. Anchor books, 1990. 172 p.

9. Trager G., Hall E. Culture as Communication: A Model and Analysis. *Explorations: Studies in Culture and Communication*. New York, 1954. Iss. 3. P. 137–149.